

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
КАФЕДРА ДИТЯЧИХ ХВОРОБ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ
(НЕМЕДИЧНІ ПРОБЛЕМИ В МЕДИЦИНІ)»**

18-19 ЛЮТОГО 2021 РОКУ

М. ЗАПОРІЖЖЯ

УДК 614.253:17.021.3](063)

З-41

Редколегія:

Боярська Л. М. – завідувач кафедри дитячих хвороб ЗДМУ, кандидат медичних наук, професор;

Утюж І. Г. – завідувач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ, доктор філософських наук, професор;

Котлова Ю. В. – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб ЗДМУ;

Сенетий Д. П. – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

Мегрелішвілі М. О. – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

Касаткіна К. А. – викладач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ.

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)» (18-19 лютого 2021 року). – Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. – 180 с.

Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наданої у доповідях інформації й точність наведених цитат. Точка зору автора не завжди може співпадати з позицією редколегії.

ЗМІСТ

1. ФІЛОСОФІЯ МЕДИЦИНИ – ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПРОЕКТ ХХІ СТ.: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

<i>Утюж І.Г., Спиця Н.В.</i> Суспільне здоров'я як запорука національної безпеки.....	7
<i>Іванова К. А., Балабай Я. В.</i> Філософія – медицина – біоетика: актуалізація взаємодії на сучасному етапі	9
<i>Дубініна В. О.</i> Філософсько-теоретичні аспекти історії медицини у сучасному суспільстві	11
<i>Венцель Н. В.</i> Нерівномірність використання новітніх технологій у медичній сфері у контексті четвертої промислової революції	12
<i>Вітюк І. К.</i> Релігійний чинник у контексті філософії медицини: історія і сучасність	14
<i>Димитрюк Д.С., Беляєва Ю.С., Корхова М.В., Нагорна О.О., Котлова Ю.В.</i> Філософські та медичні обрії першого вдиху новонароджених	17
<i>Кірієнко С. В.</i> Філософський та соціологічний аспекти ставлення студентів-медиків до питання якісної відмінності наук	19
<i>Жадько В. А.</i> Філософська основа деонтології	22
<i>Кравченко В. Ю.</i> Біоетичні аспекти концепції сталого розвитку	25
<i>Масаликін О. Р.</i> Здоров'я людини – нова парадигма суспільного розвитку	28
<i>Павленко Н. В.</i> Медицина як феномен сучасної культури	29
<i>Спиця Н.В., Буніна В.П.</i> Смерть як частина життя: соціо-філософські та медичні погляди на проблему	31
<i>Селетий Д. П.</i> Парадоксальність гуманізму наукової медицини	33

2. ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

<i>Турган О.Д.</i> Формування національної інтелігенції в сучасних ЗВО медичного та фармацевтичного спрямування	36
<i>Ковтун Н.М., Ковтун Ю.В.</i> Професійна орієнтація здобувачів медичної освіти в умовах четвертої індустріальної революції	41
<i>Александрова К. В., Крісанова Н. В., Іванченко Д. Г.</i> Про роль самостійної роботи у формуванні креативного мислення майбутнього фахівця з лікувальної справи..	44
<i>Бобело В. С.</i> Роль філософії та суспільних і гуманітарних наук у формуванні особистісної цілісності у майбутніх лікарів	45
<i>Вещикова О. С.</i> Реалізація мовного закону у сфері охорони здоров'я і підготовці майбутнього лікаря	54
<i>Вячеславова О.А.</i> «Філософія професійної комунікації» в медичному ВНЗ: деякі зауваження щодо викладання вибіркового курсу	57
<i>Звягіна Г. О.</i> Становлення професійної ідентичності студентів 1-3 курсу на заняттях з української мови як іноземної	60
<i>Корнієнко Г. В., Дмитряков В. О.</i> Програма профілактики ускладнень гострого апендіциту у дітей	62
<i>Крупей К. С.</i> Викладач природничих наук у вищому навчальному закладі: проблема взаємодії наукової і педагогічної діяльності	66
<i>Куліченко А. К.</i> Особливості вступу до резидентури: американський інноваційний досвід	67

Одним з актуальних завдань в організації самостійної роботи студентів з біологічної хімії залишається визначення її обсягу, обґрунтування трудомісткості кожного виду роботи, визначення ефективності та форм контролю за виконанням. Істотне значення при цьому має методичне забезпечення самостійної роботи студентів. Для цього викладачами кафедри біологічної хімії ЗДМУ розроблено достатню кількість методичних посібників, рекомендацій. Створено он-лайн курси для самостійної роботи студентів по розділах дисципліни. На допомогу до них рекомендовані спеціальні електронні навчально-методичні комплекси дисципліни «Біологічна хімія» для студентів спеціальностей «Медицина», «Педіатрія». Сайт кафедри <http://biochem.zsmu.zp.ua> містить також велику кількість навчально-методичних матеріалів для самостійної роботи студентів.

Перехід в умовах пандемії на дистанційну чи змішану форму навчання змінив частково порядок ведення практичних занять з біологічної хімії: виконання лабораторних робіт замінено відеофільмами в комбінації з ситуаційними завданнями по оцінці результатів дослідження; в аудиторний час заняття введена самостійна робота з елементами тестування з проблемних питань теми з обов'язковим поясненням вибору вірної відповіді. Такі форми роботи змушують студента самостійно проводити літературний пошук, робити певні висновки за отриманим завданням. У цих умовах завдання викладача при необхідності вміло і компетентно направляти цю роботу, консультувати (якщо у студентів виникають питання) і обов'язково в співбесіді обговорювати кінцеві результати і висновки по роботі [2].

Слід зазначити, що організація самостійної роботи студентів має вирішальне значення для розвитку самостійності, креативності, конкурентоспроможності та інших основних рис особистості фахівця з університетською освітою. Тому колектив кафедри біологічної хімії продовжує пошук нових форм самостійної роботи студентів з метою підвищення якості підготовки фахівців у галузі медицини.

Список використаних джерел:

1. Гурська О. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 13. С.103-107.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: уч. для вузов. – Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2004.
3. 16 якостей і навичок, необхідних студентам XXI століття. URL: <https://innovationhouse.org.ua/statti/16-kachestv-y-navykov-neobhodymyh-studentam-xxiveka/> (звернення 22.01.2021).

УДК 378.015.31:61]:1:3

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТІСНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

*Бобело В. С., викладач кафедри філософії та суспільних наук,
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова*

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу доступних джерел і літератури робиться спроба визначення ролі філософії та суспільних наук в формуванні особистісної цілісності в студентів-медиків, окреслюється суть цього поняття і його місце в структурі суспільного буття і особистісного комфорту.

Ключові слова: особистість, особистісна цілісність, формування особистості майбутніх лікарів, педагогічні впливи, філософія, суспільні науки, гуманітарні науки, суспільство, суспільна значимість.

THE ROLE OF PHILOSOPHY, SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES IN THE FORMATION OF PERSONAL INTEGRITY IN FUTURE DOCTORS

*Bobelo Vadym, the teacher of the department of Philosophy and Social Sciences,
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya*

Abstract. The article attempts to determine the role of philosophy and social sciences in the formation of personal integrity in medical students, define the essence of this concept and its place in the structure of social being and personal comfort on the basis of the theoretical analysis of available sources and literature.

Key words: personality, personal integrity, formation of the personality of future doctors, pedagogical influences, philosophy, social sciences, humanities, society, social significance.

Постановка проблеми. Українська держава покликана сприяти гідному і комфортному існуванню власного суспільства. На досягнення відповідних цілей спрямовано зусилля усіх її соціальних інститутів, в тому числі освіти і медицини. Освіта є перманентною основою розвитку будь-якої особистості, суспільства, нації, чи держави, основою їх добробуту, сьогодення і майбутнього. Існування медицини як соціального інституту зумовлене соціальними потребами в збереженні, підтримці, зміцненні здоров'я членів суспільства та необхідністю регулювання міжособистісних акцій та інтеракцій у процесі діагностично-лікувальних заходів. Специфікою проблеми формування цілісної особистості, яка буде максимально соціально значимою, є те, що вона є комплексною і транснауковою (трансдисциплінарною) і перебуває на перехресті наукових пошуків психології, соціології, філософії, етики й деонтології. Аналіз онтологічних аспектів функціонування суспільства та особистості в сучасних умовах відкриває можливості для розуміння концептуальної необхідності формування гуманістично спрямованого типу особистості, орієнтованої на особистісну цілісність як основу комфортного існування в сучасному стратифікованому й глобалізованому світі. Потреба в формуванні особистості такого типу пояснюється викликами часу, суспільними потребами сучасного історичного типу суспільств. Така особистість є базовою потребою для ефективності формування сучасної соціальної реальності. Лікарі є частиною даної соціальної реальності, тому формування особистості лікаря, який максимально відповідатиме сучасним викликам і суспільним потребам – одне з основних завдань сучасної системи медичної освіти. **Метою** даного дослідження є спроби визначення ролі і місця філософії та суспільних і гуманітарних дисциплін в формуванні такого типу особистості, спроба обґрунтування важливості всебічного інтелектуального розвитку та формування особистісної цілісності для професійного становлення майбутніх лікарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена значимість проблеми в суспільному і освітньому вимірах зумовлює те, що в тій чи іншій мірі до неї зверталися в своїх працях ряд науковців і мислителів. Категоріальним осмисленням даної проблематики займалися В. Кремінь,

С. Гончаренко, В. Шинкарук, В. Андрос, П. Йолон, О. Пометун. Їхні напрацювання вміщені в цілому ряді статей, монографій, енциклопедичних видань. Судження, концепції чи ідеї, в яких містяться спроби осмислити людське буття з огляду на його особистісну і соціальну значимість спостерігаємо в працях цілого ряду мислителів-класиків – Ф. Ніцше, Ж. Лекруа, М. Гадеггера, З. Фрейда, Е. Фромма, Ж.-П. Сартра тощо. Автори пропонують різноманітні, часто взаємовиключні моделі самоідентифікації й ідентифікації особистості, її інтеграції в життя групи, суспільства. Проблематика суспільної значимості особистості та акценти на особистісні акції та інтеракції характерна для праць соціологів періоду формування і становлення соціології як окремого наукового напрямку – О. Конта, Е. Дюркгейма, М. Вебера, Дж. Міда, Т. Парсонса, А. Шюца, Дж. Мілля, Г. Спенсера, П. Сорокіна, Е. Гідденса тощо. Національний вимір проблеми у соціологічному розрізі досліджували М. Максимович, О. Стронін, О. Потєбня, В. Лесевич, М. Грот, М. Грушевський, В. Липинський, М. Шаповал, В. Білогур тощо. Психологічні аспекти самопозиціонування особистості, ставлення її до власного «Я», до своїх професійних і людських якостей викристалізуються в працях вчених психологів М. Вертгеймера, А. Маслоу, К. Коффки, Й. Фолькельта, Дж. Ройса. Дослідженню змісту і значення інтелекту в становленні особистісної позиції в суспільстві присвячено праці Дж. Флінна, С. Рубінштейна, В. Шмаргуна, М. Холодної. Проблематиці місця і ролі філософії в освітніх процесах присвячено праці Х. Ортеги-і-Гассета, В. Біблера, Т. Ємельянової, В. Франкла, А. Попова тощо. Проблеми впливу суспільних і гуманітарних наук на формування особистості досліджувалися Л. Боголюбовим, А. Булдою, В. Загвязинським, Л. Бахмутовою, О. Удодом, І. Смагіном, Г. Фрейманом тощо.

Виклад основного матеріалу. Успішне та комфортне існування людей в суспільствах далеко не в кожному історичному добу в повній мірі залежало від їх власного бажання і діяльності. Але сьогодні ми маємо можливість існувати в людиноцентричному світі, де права і свободи людини декларуються і гарантуються як державами, так і світовою спільнотою. Сьогодні людина має більше прав і свобод і є значно ближчою до рівності вихідних, стартових умов власного розвитку, ніж в будь-які попередні часи. Фундаментальною позицією соціології є визнання стратифікованості людських суспільств протягом переважної більшості історичних епох. Не є виключенням і існування суспільства на сучасному етапі. Місце кожного окремого індивіда в стратифікаційній структурі конкретного суспільства в значній мірі визначається його індивідуальними якостями і успішністю його соціалізації. Соціалізація є явищем комплексним і дуальним. Вона виступає і як процес включення особистості в життя суспільства шляхом сприйняття-засвоєння домінуючих у ньому цінностей, норм, знань, традицій, моралі, систем табу тощо, і як наслідок, результат цього процесу. Як комплексне і перманентне соціологічне явище, соціалізація має безліч каналів (як традиційних, так і новоутворених), за допомогою яких реалізується. Одним із традиційних таких каналів виступає освіта.

Відповідно до «Енциклопедії освіти»[8], виданої Академією педагогічних наук України в 2008 році, освіта визначається як людська пізнавальна свідомість і цілеспрямована діяльність, скерована на оволодіння знаннями й навичками або на їх удосконалення, що в сукупності формує соціальне обличчя та

індивідуальність цієї особистості. Освіта, як процес і як результат засвоєння особистістю системи знань, навичок та умінь, реалізується через комплекс функцій (гуманістичну, людинотворчу та технологічну) у тісному зв'язку з функціями навчання. Освіта – це шлях до суспільного «народження» людини. Якщо перші етапи розвитку людини в основному пов'язані з її біологічним розвитком, то освіта сприяє її перетворенню на соціально значиму одиницю, громадську істоту. Освіта є процесом зовнішнього впливу і безпосередньо пов'язана з засвоєнням індивідами об'єктивного узагальненого соціального досвіду, норм і ціннісних орієнтацій окремо взятого суспільства.

Освіта – найбільш загальна педагогічна категорія; вона одночасно і соціальне явище, і педагогічний процес. З одного боку, поняття «освіта» вводить об'єкт педагогіки в загальний соціальний контекст, а з іншого – відкриває можливість його тлумачення в конкретних поняттях [2, с. 615]. В будь-які історичні епохи вона покликана оперативно відповідати на виклики і завдання часу. Принагідно відзначимо, що сучасність – єдина доступна нам площина педагогічного впливу, яка, однак, повинна враховувати досягнення минулого і бути орієнтована на майбутнє.

На сьогодні освіта визнається однією із базових потреб людини і, відповідно, є одним з невід'ємних прав особистості в цивілізованому світі. Оскільки сучасне українське суспільство декларує побудову демократичної, правової, соціальної держави, то права і свободи людини та забезпечення їх гарантій є одним з пріоритетних напрямків діяльності держави Україна. Саме тому реалізації права на освіту в Україні належить гідне місце в законодавстві. Це право забезпечується як місцевим законодавством, так і ратифікованими міжнародними договорами. Воно гарантується статтею 26 «Загальної декларації прав людини» [1], статтею 13 «Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права» [9], статтею 53 Конституції України [3], статтею 3 Закону України «Про освіту» [6], положеннями спеціальних законів («Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту») та підзаконних нормативно правових актів законодавства в сфері освіти та науки.

Отже, право на освіту в сучасному цивілізованому світі вбачається одним з вихідних і невід'ємних прав людини. А від його реалізації залежить добробут і комфортне існування людини в соціумі. Завдяки цьому, великої ваги набуває якість освіти і забезпечення навчальних закладів доброчесними та професійними педагогами, майстрами, що люблять свою справу у всій багатоманітності можливих проявів (любов до учня/студента, любов до предмету, любов до учіння/навчання, любов до виховання тощо).

Дуже важливо щоб керівництво освітніх закладів відповідально підходило до формування навчального процесу, відштовхуючись від глобальних освітніх завдань і розуміння важливості освіти саме як результату діяльності, а не процесу. Вихідним тут мають бути положення, сформульовані в пункті 2 статті 26 «Загальної декларації прав людини» - «освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтримці миру»[5]. Саме тут зосереджено гуманістичний концепт

глобальної спрямованості сучасної освіти, і саме досягненню таких цілей має сприяти вся система освіти сучасної України. При цьому слід розуміти, що на досягнення цієї мети повинні бути спрямовані педагогічні зусилля на всіх існуючих рівнях освіти (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна, вища, післядипломна, тощо).

Виходячи з вищезазначеного, хотілося б уберегтися від перетворення системи вищої освіти на систему навчання виключно якомусь конкретному «ремеслу» (у вузькому, медієвістському трактуванні даного терміну). Потрібно впроваджувати адекватні можливості для педагогічних впливів на студентство як з метою формування конкретних професійних навичок і якостей, так і для формування загальнолюдських та суспільно значимих. Відзначимо, що саме у формуванні останніх вагомимі місце займають філософія та блоки суспільних і гуманітарних дисциплін. Без їх вивчення неможливе становлення цілісної, орієнтованої на головні цінності людства особистості.

На жаль, досить часто становище «непрофільних» кафедр у ЗВО, що дають якусь конкретну освіту, достатньо безрадісне, а самі вони зазвичай знаходяться в умовах боротьби за власне існування. З огляду на глобальні завдання освіти, такий стан речей не є справедливим, а ставлення до колег, що працюють на таких кафедрах – в достатній мірі є неетичним.

Формування успішної, цілісної особистості – це той результат, до якого повинна прагнути система освіти, в тому числі і вищої. І потрібно плекати розуміння того, що в даному контексті всі представники педагогічного процесу знаходяться в «одному човні». І що саме цілісна, самоактуалізована особистість – це те мірило, за яким потрібно визначати якість результату освіти як процесу.

Видатний американський психолог Абрагам Маслоу критерієм повністю функціональної особистості вважав саме її цілісність, самоактуалізованість. Якостями такої особистості визначаються: орієнтація на суспільну реальність, її сприйняття, спонтанність, зосередження на проблемі, можливість перебування на самоті без втрат для себе, автономія, свіжість сприйняття, людська спорідненість, стійкість до пікових переживань, скромність і повага до людей, що її оточують, налаштованість на міжособистісні відносини, етичність, чітке розрізнення мети та засобів, філософське почуття гумору, креативність, критичне мислення.

Система життєвих цінностей самоактуалізованої особистості ґрунтується на філософському сприйнятті себе, людської природи, соціального буття в цілому, а також природи і фізичної реальності. Завдяки цьому сприйняттю формуються ціннісні орієнтації окремих індивідів у повсякденному житті. Всі без виключення самоактуалізовані індивіди автоматично «отримують» міцну основу для формування життєвих цінностей завдяки внутрішній динаміці [8, с. 261].

Розвиток особистісної цілісності – процес перманентний і складний. Він пов'язаний з накопиченням особистісних смислів, їх еволюцією, такими життєвими подіями, що спроможні посилювати чи знецінювати деякі з них. Цілісність будь якої особистості потрібно розглядати як наслідок взаємодії різних аспектів її онтологічного існування. Здатність особистості до вибудовування (організації) і регулювання особистого життєвого шляху як цілісного онтологічного феномену, який підлягає своїм власним цінностям,

сміслам, цілям, є найвищим рівнем особистісної цілісності і її найхарактернішою і найбільш оптимальною якістю. Побудовування такої особистості – процес непростий і багатогранний. Всі педагогічні впливи детермінуються особистістю, піддаються ревізії та або відкидаються, або інтегруються. Роль педагога в формуванні людини (особливо молоді) важко переоцінити.

Формування особистісної цілісності в майбутніх медиків – питання неймовірної ваги. Важко сперечатися з тим фактом, що професія лікаря – одна з найбільш шанованих і важливих у світі. Оскільки вона пов'язана з життям і здоров'ям людини – вона потребує високого ступеню відповідальності і високих морально-етичних якостей особистості. Зрозуміло, що професійні якості лікаря безпосередньо пов'язані з його професійною компетенцією та професійними навичками. Однак, як і переважна більшість людської діяльності, діяльність лікаря не є орієнтованою виключно на саму себе як процес. Крім професійної компетентності лікаря існують і інші професійно важливі якості, що безпосередньо впливають на виконання ним/нею власних професійних обов'язків. Серед іншого можна виокремити такі з них: психічні процеси й стани особистості, оціночні судження про себе як про фахівця, фахова самоповага, ставлення до себе, ставлення до власної професії, ставлення до праці та ставлення до інших людей.

Особистісно цілісний індивід значно стійкіший до стресових ситуацій і станів, краще орієнтований на суспільну реальність та сприймає її, схильний до визнання людської спорідненості, етичний, має чітке критичне мислення. Перелік озвучених Абрагамом Маслоу якостей – якнайкраще ілюструє риси, які хотілося б бачити в тому лікареві, з яким, в силу обставин, людина змушена контактувати. Якщо розглядати лікаря-професіонала як продукт системи медичної освіти, то незаперечним видається той факт, що процеси становлення й формування його як фахівця-практика чи фахівця-теоретика не потрібно відокремлювати від процесів формування його людських якостей як однаково важливих компонентів формування його професійної компетентності.

Формування морально-етичного підґрунтя особистості студента-медика – неймовірно важливий аспект його загальної підготовки. Адже медичні професії пов'язані з вирішенням складних ситуацій, від яких часто залежить добробут і, часто, життя інших людей. Реагуючи на такого типу ситуації, особистість повинна вирізнятися здатністю швидко приймати рішення, спроможністю в короткі строки зважувати всі за і проти таких рішень та рішучістю до втілення їх у життя, а також готовністю відповідати за спричинені цими рішеннями і діями наслідки. Психологічними складовими, що детермінують таку поведінку є означені особистісні якості, які можна розглядати в двох площинах: інтернальній та екстернальній – в ставленні до себе як до особистості і фахівця та в ставленні до хворого. Неправильним, і навіть неетичним, буде звуження професійної поведінки лікаря, його компетентності і сприйняття всіх складнощів, що пов'язані з його фахом, до володіння банальним багажем знань з анатомії чи фізіології тощо.

Безумовно, лікар взаємодіє із хворим за допомогою своїх професійних знань, умінь і навичок. Але досить часто ми залишаємо поза увагою той факт, що всі ці професійні знання, навички, уміння є складовими цілісного особистісного інтелекту. І їх розвиток безпосередньо пов'язаний у тому числі із загальним розвитком інтелекту.

Латинський термін «інтелект» є перекладом старогрецького терміну «нус» і за своїм сенсом близький до нього. Це є вища гносеологічна здатність мислення, яка принципово вирізняється своїм творчим і активним характером.

Призначення інтелекту – створювати порядок з хаосу через приведення у відповідність до індивідуальних потреб об'єктивних параметрів реальності [1, с. 245].

У філософському дискурсі інтелект визначається як здатність індивіда мислити, його проникливість, розумність, сукупність функцій його розуму (абстракції, узагальнення, порівняння, формування понять та суджень, висновки тощо), що дозволяють йому трансформувати сприйняття в знання й аналізувати та критично осмислювати чи переосмислювати їх.

Досить часто (причому як на рівні побутового, так і на рівні наукового сприйняття) інтелект людини ототожнюється з рівнем її розумового розвитку. Саме він відкриває перед особистістю можливість до розпізнавання і диференціації навколишніх природних і суспільних явищ, самостійного пізнання законів та закономірностей природного чи соціального буття тощо. Фактично інтелект є практичною здатністю нашого мозку так змобілізувати свою роботу, щоб максимально ефективно використовувати доступний нам інформаційний масив. Якщо переводити цю філософську категорію в просту й зрозумілу абстрактну форму – інтелект можна розглядати як ККД (коефіцієнт корисної дії) пошукової спроможності нашого мозку у накопиченому особистістю інформаційному і досвідному масиві.

Відомий дослідник коефіцієнту розумового розвитку (IQ), новозеландський вчений американського походження Джеймс Флінн визначив, що розумові здібності індивіда не залежать виключно від спадковості й виховання, а ґрунтуються на достатньо широкому колі впливів на нього (в тому числі, залежать від інтелектуального рівня його кола спілкування чи рівня IQ його партнера). Наш інтелект реагує на зміни в когнітивних потребах суспільства. Також він є доволі гнучким і реагує на події життя індивіда [12].

Отже, багаторічні дослідження в галузі динаміки коефіцієнту розумового розвитку також дають можливість оцінити важливість педагогічних впливів на особистість, що навчається. Чим вищий інтелектуальний рівень оточення дитини чи молодшої людини (в тому числі це стосується й учительсько-викладацького складу навчальних закладів), тим більше шансів, що цей індивід також підвищуватиме власний інтелектуальний рівень і формуватиметься як цілісна соціально значима особистість. Зрозуміло, що коло спілкування людини безпосередньо залежить від його інтересів і уподобань. Але в розрізі процесу загального інтелектуального розвитку студента-медика вага його спілкування з професором-медиком, професором-філософом, професором-лінгвістом чи професором-істориком буде приблизно однакова (звісно, за ідеальної умови їх приблизно однакового інтелектуального рівня).

Сучасному суспільству притаманне пришвидшення темпів розвитку науково-технічного поступу. Що несе в собі ряд викликів і можливостей для реакції індивідів на них. Високі технології міцно увійшли в наше життя, що впливає, в тому числі й безпосередньо, на розвиток особистості. Якщо наші прадіди зі значними складнощами опановували роботу на друкарських машинках, батьки вчилися опановувати радіо- і відеотехніку, то сучасні

покоління чи не з пелюшок уміють користуватися різноманітними гаджетами й застосунками. Пришвидшення темпів науково-технічного прогресу несе в собі певне нівелювання попередньо накопичених досвідів. Якщо в ретроспективі ми спостерігаємо велику шану й повагу до літніх людей (не в останню чергу через накопичені ними знання і великий життєвий досвід), то сьогодні молодь часто ставиться до них з іронією і певним кепкуванням. Гіперболізуючи – якщо в стародавні епохи тривалий життєвий шлях міг привести особу до посади вождя чи старійшини племені, то на сьогодні досить часто школярам-онукам доводиться вчити бабусь і дідусів користуватися найпростішими функціями смартфонів, а викладач-стажер має значно менше проблем з реалізацією своїх функцій в умовах дистанційної освіти, ніж літній професор, до професійної компетентності якого не може бути і немає ніяких питань. Наведені факти свідчать про досить важливу ознаку епохи – розвиток людини мусить бути перманентним процесом і будь яке його призупинення чи зупинка вестиме до відставання від загальних тенденцій. Тобто, зупинившись людина не просто залишається на певному рівні, а фактично починає деградувати.

Чим вищий рівень інтелекту людини, чим вищий ступінь особистісної цілісності людини – тим простіше їй протистояти викликам часу.

Отже, рівень професійної компетентності майбутнього лікаря, його суспільна значимість і комфортне позиціонування та існування в стратифікованому сучасному світі безпосередньо пов'язано з процесами його освіти й самоосвіти та з постійним розвитком його інтелектуальних здібностей.

Розглянемо важливість філософії, суспільних і гуманітарних наук для формування особистісної цілісності майбутнього лікаря. Для початку потрібно визначити понятійний апарат проблеми.

Філософія – один з типів світогляду людини (наряду з міфологією, релігією і наукою), призначенням якого є осмислення основ природного і соціального світу, формування культури і пізнання, людини, її суті та сутнісних характеристик [11, с. 670].

Суспільні науки (суспільствознавство) – являють собою конгломерат дисциплін, які, відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, є однією з освітніх галузей, яка покликана підготувати індивіда до взаємодії з соціальним середовищем [10, с. 888]. Предметом їх дослідження визначається суспільство, як в цілому (як система), так і певні його частини, елементи чи функції. Сюди можна віднести соціологію, соціальну психологію, політологію, історію, історію культури, економічну теорію тощо.

Гуманітарні науки – галузь досліджень, предметом якої виступає людина як суспільна істота та все нею створене [9]. До них зазвичай відносять мови, літературу, культурологію, музику, археологію, краєзнавство, етнографію, виконавські види мистецтв, образотворче мистецтво й релігію (релігієзнавство та теологію).

Теоретичне обґрунтування сучасних тенденцій розвитку педагогіки, відштовхуючись від тих проблем, що постають перед нею в XXI столітті, сприяє розумінню потреби переорієнтації освіти з засвоєння інформації чи знання, на розвиток мислення людини. Адже інформаційний потік, що в сучасних умовах постійно збільшується, робить безсенсовим та фактично унеможливорює власну фіксацію окремо взятим індивідом. Інтелектуальну еліту майбутнього, швидше за все, формуватимуть індивіди, здатні до орієнтування

в потужному потокові інформації, які вмітять критично її осмислювати й відокремлювати головне й корисне від беззмістовного і шкідливого. Сучасна культура – культура глобалізованого світу, що характеризується інтенсивною інтеграцією в різноманітних соціокультурних сферах, обумовлює необхідність існування нового інтегрального типу мислення – мислення ревалентного, сутнісно асоціативного. І саме філософія спроможна забезпечити потребу, що виникла, а філософствування спроможне стати переважною діяльнісною моделлю поведінки особистості майбутнього. Саме в філософії та за її допомогою людина спроможна заявити про своє прагнення стати відповідальною за безпосереднє, усвідомлене, вирішення своєї власної життєвої долі.

Вивчення суспільних і гуманітарних дисциплін також відкриває шлях до розвитку інтелекту, осягнення плюралістичності поглядів на речі, що безпосередньо актуалізує критичне мислення і сприяє його розвитку, прилаштовуючи особистість (в тому числі й з медичною професійною спрямованістю) до потреб часу і стаючи частиною фундаменту формування цілісної і соціально значимої особистості.

Вивчення студентами-медиками соціології сприяє кращому розумінню тих процесів, що відбуваються в суспільстві, надає можливість аналізувати соціальні зв'язки, уникати і вирішувати конфлікти, відкриває можливості пізнання соціальної реальності з позиції інтересів особистості, надає можливості розуміння взаємодії з різноманітними соціальними інститутами та організаціями.

В сучасній історичній інтерпретації, Україна є відносно молодою державою. Навіть в межах життя однієї людини. Адже молодим віком в Україні законодавчо визнано вік до 35 років. Наша держава лише в цьому році відзначатиме тридцятиліття відновлення своєї державності. Неймовірно важливим в таких умовах є вивчення студентством історії власної держави та історії культури своєї нації. Адже саме на плечі майбутніх поколінь лягає розбудова соціальної, правової, демократичної й успішної України.

Соціальна значимість вивчення філософії, суспільних і гуманітарних наук полягає в тому, що вони покликані стати інтелектуально-інформативним підґрунтям, фундаментом для формування консолідованого українського суспільства, інструментарієм встановлення і підтримки стабільності Української держави та добробуту її суспільства.

Сильне суспільство складається з сильних особистостей. Формування особистісної цілісності й стійкості до вимог часу у майбутніх поколінь українського народу є першочерговим завданням сучасної системи освіти. Досягнення цих цілей не виглядає можливим у разі педагогічних впливів виключно в рамках професійного навчання. Саме тому місце і роль філософії, суспільних і гуманітарних наук не можуть бути незначними, навіть при вузькопрофільному навчанні, в тому числі й при навчанні студентів-медиків.

Література:

1. Андрос В. Інтелект // *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Абрис, 2002. С. 244-245.
2. Гончаренко С. Освіта // *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 614-616.
3. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

4. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24653
5. Загальна декларація прав людини (ст. 26) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Закон України «Про освіту» (ст. 3) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Конституція України (ст. 53) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Маслоу Абрагам. *Мотивація і особистість* [на рос. мові]. Санкт-Петербург: Євразія, 1999. 479 с.
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ст. 13) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042#Text
10. Пометун О. Суспільствознавство / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 888-891.
11. Шинкарук В., Йолон П. та ін. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 670-674.
12. Що визначає наш інтелект [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2016/10/161010_vert_fut_our_iqs_have_never_been_higher_vp

РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОГО ЗАКОНУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

*Вещикова О. С., к. філол. н.,
старший викладач кафедри культурології та українознавства,
Запорізький державний медичний університет*

16 липня 2019 року набув чинності Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII [1] (далі Закон). Для кількох норм набуття чинності було відтерміновано на декілька місяців до 16.01.2021, щоб надати громадянам можливість підготуватися до нових правил спілкування. Проте, як виявилось, цього часу було недостатньо, аби розібратися у положеннях статей, і для деяких категорій громадян вони виявилися повною несподіванкою навіть на сьогодні, породжуючи низку психологічних та етичних проблем. Медичним і науково-педагогічним працівникам варто ознайомитися із текстом Закону безпосередньо, аби чітко відрізнити міфи від реальності.

Закон, як і можна було очікувати, зустрів спротив серед певних кіл населення, ще на стадії проєкту ставши об'єктом політичних спекуляцій. Слід зазначити, що дискурс навколо цього нормативно-правового акта постійно стикається з інсинуаціями на кшталт створення міфічних “мовних патрулів”, які нібито стежитимуть за використанням виключно державної мови в усіх сферах комунікації, у тому числі й у позаробочий час, побутового спілкування, а порушників піддаватимуть адміністративному й кримінальному покаранню. Відповідно, повсякчас спостерігаємо і критику нібито “насильницького примушування” людей вивчати й розмовляти українською мовою. Проте Закон поширюється виключно на сферу офіційно-ділового спілкування, а не